

FULLS DE DIVULGACIÓ DE LA HISTÒRIA DE FALS

Falchs

50

Grup de divulgació
de la història de Fals

JULIOL 2008, NÚMERO 50

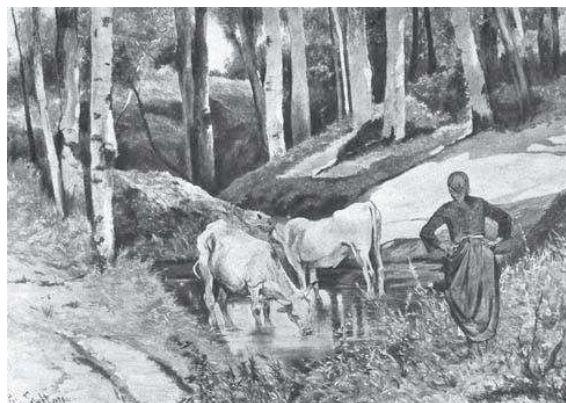
Mas Aguileres (1ª part)

En el capbreu de 1303 hi trobem referències a tres masos que posteriorment s'unirien per donar el mas Aguileres de la Vall de Torreblanca, avui anomenat Campserver. Són el mas d'Aguileres, el mas de Ramon Matheu d'Aguileres, i el mas de Morromana. Cada un d'ells pagava a Bernat de Falchs únicament una gallina en concepte de "guiatge". Aquesta prestació ens indica que la situació dels tres masos era diferent de la resta de masos de Fals, els quals prestaven al castlà diversos censos en espècie, com per exemple de blat, ordi, civada, llenya, i també prestacions personals com la "jova" i "tragina". Aquests masos no estaven doncs, sota el domini exclusiu de la família Falchs i els Vescomtes de Cardona. Un document de 1313, que després comentarem, ens aclareix un xic la qüestió del domini senyorial del mas Aguileres.

El primer propietari del qual en tenim constància és Pere o Pericó d'Aguileras, qui el 16 de les kalendes de juny de 1284 va declarar que Berenguer, del mas Molins de Sant Martí de Torruella, li havia satisfet el dot d'Elisenda, muller del Pere i filla del Molins. L'agost de 1285 el jueu de Cardona Baronet Vidal va reconèixer deure 100 sous de moneda de Barcelona al Pere. Un fill seu, anomenat Nicolau, es va casar el 1322 amb Geralda, filla de Jaume de Sala, un que habitava en una casa a prop de l'Hospital Inferior de la ciutat de Manresa.

El 1317, Ramon d'Aguileras de la Vall de Torreblanca i la seva dona Maria van baixar al call de Manresa i van manllevar al jueu Josep Baró 84 sous, amb el compromís de tornar el préstec al cap d'un any. L'interès o "lucre" estipulat era de 10 sous, és a dir, el 12% anual. El 1320 va tornar a casa del mateix jueu a demanar 100 sous més, aquesta vegada al 20% d'interès. Se sap que la Maria era filla de Pere de Gamisans, però es desconeix la relació de parentiu entre aquests i el Pere citat anteriorment.

Un contemporani d'aquesta gent era Ferrer d'Aguileras, qui el 1283 va traspasar a Pere d'Escala el dret de cobrar un deute de 30 sous d'Andreu Caselles, de la parròquia de Sant Benet de Bages. El maig de 1284 Ferrer d'Aguileras va quedar a deure a la vídua de Bernat Eimerich 2 quarteres de mill i 2 quarteres de moltures. Va prometre que les hi daria per sant Joan. El 1285 Berengària d'Aguileras i el seu fill Ferrer van posar en penyora d'un deute de 20 sous dos "vaixells" (bótes) i un cup de fusta. El 1286 el Ferrer va comprar 7 quarteres d'ordi a un tal Steve de Minorise.

Abeurant els bous (pintura)

El 1297 Ferrer d'Aguileras de la Vall de Torreblanca va reconèixer un deute 50 sous, més 10 sous més d'interessos, a la vídua Saurina. Com a garantia va posar dues tones, una tina i un follador, recipients de fusta que ell tenia al celler de casa seva.

Ferrer d'Aguileras era casat amb Guilleuma, i sembla ser que tenien un fill dit Romeu d'Agramunt, però aquest potser havia marxat de casa, perquè el 3 dels idus de febrer de 1313, el Ferrer i la Guilleuma van fer donació a la seva filla Maria de tota l'heretat, i també d'una casa que tenien a Manresa, situada a prop de la Font del Prat. El motiu de la donació va ser el compromís matrimonial de la noia amb el jove Ramon de Vilanova. Els pares no van renunciar a l'usdefruit, ni al dret de dotar a dues altres germanes de la Maria, l'Elisenda i la Guilleuma. Ramon Vilanova va "comprar la pubilla", perquè va fer una aportació al mas de 700 sous, 400 al comptat i la resta a terminis.

En l'acta de donació s'especifica que el propietari del mas el posseeix per cessió del senyor Bernat Ferrer de Manresa i pel Monestir de Sant Benet de Bages.

El Ramon va quedar-se a treballar a ca els sogres, el seu cognom va adaptar-se a la situació, i va passar a dir-se Ramon Aguileras. El 1342 el Ramon va casar la filla Elisenda amb Guillem Ça Devesa, del terme de Grevalosa, concedint-li un dot de 400 sous.

A mitjans del segle XIV l'estadant del mas era Pere Aguileras, el qual li havia pervingut dels seus pares Pere i Elisenda. El 1345 el pares ja eren morts i ell va reclamar 550 sous d'un deute antic als hereus de Ramon Folch, de Sant Pere d'Olzinelles. El 1358 encara era viu, però el novembre de 1364 trobem a Pere de Prat de Fals actuant com a tutor dels fills de Pere d'Aguileras, difunt, i sa muller Sibila.

El 1353 un mercader de Manresa va rebre 310 sous que

Vella (gravat)

li devia la casa Torreblanca de Fals de Guillem d'Aguileras, fill de Nicolau. Al Guillem li va tocar pagar com a "tinent" i possessor del mas Torreblanca. Desconeixem què va passar amb aquest mas que acabés en mans dels seus veïns del mas Aguileres. El 1360 el Guillem va rebre de Pere Llobet de Sant Joan els 40 sous que la seva dona Manrasona (Manresana) li havia llegat en testament abans de morir.

A continuació trobem Pere d'Aguileras i la seva dona Ròmia. Aquesta Ròmia provenia del mas Vilatorrada de Sant Joan i abans de casar-se amb l'Aguileras havia estat un temps muller de Guillem Lobosa, del mas Lobosa de Castellar. El 1372, el Pere o Pericó va fer companyia amb els amos de dos masos veïns i van demanar un préstec de 12 lliures i mitja a Francesc Ferrer de Manresa. El 1375 el Pere va tornar 117 sous a compte. El 1408 es va casar el Joan, fill del Pere i la Ròmia, aleshores ja morts, amb Constança, filla dels amos del mas Solà de Fals (ara Torreblanca). El Joan no era l'hereu, i en els seus capítols hi apareix el seu germà Pere d'Aguileras, hereu del mas Aguileres. El Joan va anar a viure a Manresa i la sort no el va acompanyar gaire, ja que tres anys més tard la seva dona ja era vídua i es casava de nou. Després de la seva defunció es va subhastar el seus béns a la plaça pública de Manresa. Es van adjudicar dues feixes a la partida de Camp Redon al picapedrer Pere ça Vila per 165 sous. Va ser una ganga, perquè les feixes les havia comprat el Joan el 1409 per 15 lliures. El Pere va donar a la seva cunyada els diners de la subhasta, juntament amb les 30 lliures del dot.

Disposem d'abundant informació sobre Pere d'Aguileras al llarg d'un període que va des del 1400 al 1440. Moltes de les referències són compres i vendes de bestiar, d'escàs interès per repetitives, de manera que ressenyarem només les operacions més significatives. L'agost de 1400, el Pere va engrandir l'heretat amb la compra de les terres del mas Morromana, que era de Ramon Folquer de Sant Joan de Vilatorrada. El preu va ser de 36 florins i es va pagar de mica en mica, de forma que el 1436 encara faltava pagar-ne més de la meitat del preu. El mas Morromana es trobava dins del terme de Fals, limitant amb el terme veí de Sant Joan.

El 1409, el Pere va reconèixer a Bernat de Morera,

canonge de la Seu i patró de l'església de Santa Maria de Joncadella, que ell posseïa un camp, anomenat el Camp de Santa Maria, que era un alou del rector de Joncadella. El camp era dins del territori de Fals, afrontava amb la riera, i per ell pagava al rector un cens de 3 dotzens d'ordi i la primícia de tots els esplets. El 1411 va heretar del seu germà Joan un camp que aquest havia comprat dos anys abans a Manresa, en un lloc dit Camp Redon. Se'l va vendre per 110 sous a un picapedrer de Manresa. Aquell mateix any va reconèixer que tenia en dipòsit 7 quartans d'oli, que eren de Joan Canet, draper de la ciutat de Manresa. La darrera notícia seva és de 1440, quan va assumir que devia a Ponç Corbera blat per valor de 11 florins.

Pere d'Aguileras va fer parella amb Margarida, però la seva llar no va ser beneïda amb l'arribada de cap fill baró. Van tenir, això sí, una noia, la Maria.

Va caldre trobar un pretendent adequat per la pubilla. El 1432 es van signar les cartes dotals entre la Maria i Bernat de Talamanca, un fill de Jaume de Talamanca, l'amo del mas homònim de Sant Salvador de Guardiola, el qual va aportar 300 sous de dot. Els pares van heretar el mas Aguileres, amb tots els seus honors i possessions, a la seva filla, però es van retenir 15 lliures per testar i l'usdefruit durant la resta de la seva vida. Es veu que no havien perdut l'esperança d'engendrar un xicot, perquè van fer incloure una clàusula en els capítols que estipulava que si n'arribava un, aquest seria l'hereu, i llavors la Maria hauria de renunciar a canvi d'una indemnització de 100 lliures. El cas no es va produir i Bernat de Talamanca va restar al capdavant del mas, naturalment amb l'àlies Aguileras afegit darrere del propi cognom.

El desembre de 1442 Pere Bernat Aguileras va comprar a crèdit una mula negra a Vicenç Casamijana de Santpedor, figurant el seu sogre com avalador. El 1444 una part del deute anterior va ser traspassat a Tomàs Torreblanca i Salvador de Montesquiu, veïns del Pere Bernat.

Una vegada més, als amos del mas Aguileres els va mancar una criatura del gènere masculí, o si la van tenir, aquesta va morir sense que en tinguem notícia. L'octubre de 1451 es va pactar matrimoni entre la Simoneta, filla del Bernat i la Maria, i Joan Fontanelles, un dels fills del mas Fontanelles de Castellfollit del Boix. La Simoneta no era pubilla en aquell moment, perquè els pares només li va donar 100 sous de dot, però d'una manera o altra, el mas Aguileres va passar als seus descendents. La Simoneta va rebre un bon tracte del seu oncle Miquel Talamanca, que era vell i no tenia fills, ja que va convidar a la Simoneta i al seu marit a viure amb ell al seu mas Talamanca. Els va prometre que, després de morir, el mas seria seu.

L'època que va seguir és una mica obscura i no se sap qui va viure al mas Aguileres. Eren temps complicats a tot arreu i és possible que el mas passés alguna temporada abandonat.

El 1483 el possessor del mas era Pere Fontanelles, àlies Aguileras, però vivia a Castellfollit, a casa del seu oncle Bartomeu Fontanelles. Aquell any es va casar amb Eulàlia, una noia del mas Oller de Manresa. L'oncle no tenia fills i va prometre al Pere que li deixaria el mas Fontanelles després de la seva mort. El dot de la noia va ser de 20

lliures i també va rebre dels pares una flassada cardada i l'aixovar tradicional de Manresa.

El 30 de juliol de 1486, el Pere va vendre's l'heretat Aguileres a Pere Prat, l'amo del mas Prat de Fals (ara Gabriela). Amb el mas Aguileres hi anava el mas rònc Morromana, i el preu de la venda va ser de 24 lliures de tern, un preu que pot semblar baix, però que era normal en aquell temps, en què ningú estava disposat a ocupar les propietats rurals abandonades. El Prat no va pagar al comptat, sinó que ho va fer esglaonadament, i fins el març de 1491 no va es va signar la carta de pagament definitiva.

En referència a la situació legal dels masos, en el contracte de compravenda hi consta que el mas Aguileres està sotmès a un cens de 10 sous al Comte de Cardona, mentre que pel mas Morromana es paguen 12 diners a Pere Vilella, notari de Manresa. Cap menció del monestir de Sant Benet, que potser havia renunciat o venut els seus drets. També es menciona que el comprador tindrà l'obligació de mantenir el compromís de lloguer que té Vicenç Tuxanes, carnisser de Manresa.

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL-LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxíu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.